

PARENTESEN OM DET HØJRE-REAKTIONÆRE

Affolkningen møder flygtningestrømmen i det prekære liv

Hvorfor finder moderne mennesker mening i højre-populistiske former? Hvad forklarer, hvis jeg må bruge en fodboldbanemetafor, patriotismens nye grønsvær bag de hårde grænsers kridhvide streger? En typisk forklaring er det prekære liv. Det er på grund af velfærdsstatens retræte – forvitringen af det sociale sikkerhedsnet – at europæere stemmer på højre-populistiske partier og udgrænser den fremmede.

Men gennem et kulturteoretisk blik på medier og skønlitteratur viser jeg, at repræsentationen af 'Udkantsdanmark' komplicerer forbindelsen mellem det højrereaktionære, de 'fremmede' og affolkningens prekære liv, især under flygtningekrisen i 2015 og 2016. De nye flygtninge var et dominerende ordforråd i det højre-reaktionæres terminologi. De var en trussel imod Danmarks sociale sammenhængskraft og økonomiske levedygtighed. Flygtningene gjorde Danmark mere prekært. Alligevel boblede nye tendenser op til mediebilledets overflade: flygtninge og udkantsdanskere kunne også indgå i et pragmatisk og strategisk fællesskab, hvor de nye borgere i landdistriktet betød mere forbrug i Dagligbruksen, flere børn i institutionen og flere hårdt tiltrængte arbejdspladser (Larsen, Whyte og Olwig). Prekariseringen af de danske landdistrikter hænger netop sammen med *af*-folkningen. Fra et teoretisk synspunkt prøver jeg

derfor – især gennem Lauren Berlants nyere forfatterskab – at reflektere over repræsentationen af flygtninge og udkantsdanskere som et eksempel på *the commons*: en ambivalent social situation, en distanceret form for samværen, hvor flygtningekrisen blev til en udkantsvedligeholdende infrastruktur. Ideelt set skal historien selvfølgelig fortælles fra begge sider: gennem repræsentationen af udkantsdanskernes blik på det 'fremmede' såvel gennem det markant mindre omtalte blik, som flygtninge har på det udkantsmæssige. I det følgende fortæller jeg imidlertid historien om affolkningen og flygtningestrømmen ved at afgrænse den til et udkantsdansk perspektiv.

Jeg starter med det prekære liv og *the commons*. Debatten om prekaritet er en mulighed for at tænke den moderne sårbarhed videnskabeligt på tværs af kultur og klasse, kunst og samfund. Samtidig er det en debat, som – udover at være relevant for affolkningens prekære situation – også hænger sammen med politiske former og samværens problem. Som udgangspunkt tematiserer prekaritetsbegrebet en dobbelthed mellem samfundsøkonomiske forandringer og hverdagens affektive håndtering af det gode liv, som forsvinder. Ifølge Lauren Berlant hænger det prekære liv også tæt sammen med *the commons*: den sociale situation mellem mennesker, som gebærder sig sammen gennem krisen på tværs af og alligevel altid med ambivalensen og distancen i hverdagens trummerum. Bagefter læser jeg Berlants fortolkning af *the commons* ind i mediernes repræsentation af de danske landdistrikter under flygtningekrisen i 2015 og 2016. Meget tyder på en tæt kobling mellem landdistrikternes prekære liv og højre-reaktionære former. Men i 2015 og 2016 viste medierne også, at forholdet mellem nye fremmede og lokale beboere fandt frem til former, som satte det højre-reaktionære i parentes, især fordi flygtninge er lig med nye mennesker i en affolkningstid. Flygtningekrisen blev også transformeret til en ny form for infrastruktur i Udkantsdanmark. Til sidst reflekterer jeg over, hvordan flygtningekrisen også blev transformeret til en infrastruktur i skønletteraturen om landdistriktets prekære liv, især i *Nancy*, Dennis Gade Kofods dystopiske affolkningsroman om Bornholm. Hvilken genre kan håndtere affolkningens prekære liv? *Nancy* går så dybt ind i affolkningens følelsesstruktur, at det bliver til en flygtningekrise. Flygtningens æstetik bliver til en litterær form for infrastruktur.

1. DET PRÆKÆRE LIV, THE COMMONS OG DEN AMBIVALENTE SOCIALE SITUATION

I 2002 gik Jacques Chirac til valg på at bekæmpe fremmedhad og *précarité*. I akademiske kredse havde begrebet floreret i længere tid: det 'prekære' liv begyndte som en fortælling om de samfundsøkonomiske forandringer gennem det moderne arbejde. Oprindeligt vandt begrebet frem med udgangspunkt i Pierre Bourdieus studier af arbejdsløshed og usikre ansættelser – han kaldte det *précarité* – i 1960'ernes Algeriet (Bourdieu, *Travail et travailleurs en Algérie*). Derefter voksede begrebet i 1970'ernes franske sociologi som en måde at debattere fattigdom på (Barbier). Men 1990'ernes og 00'ernes neoliberale reformer og 'flexploitation' genoplivede prekaritetens forbindelse med det arbejdende menneske. Det fik Bourdieu (Bourdieu, *Acts of Resistance* 83) til at se sine studier af algeriske arbejdsforhold som sin "ældste og måske mest samtidige bog." Ikke længe efter begyndte en række italienske politiske filosoffer – ikke mindst Antonio Negri og Paulo Virno – at teoretisere det såkaldte 'post-fordistiske' vilkår (Negri; Virno). Hvis 'Fordisme' (efter bilkoncern Ford) er en metafor for det sikre arbejde langs samlebåndet, så er 'post-Fordisme' en tilstand med kortere og færre ansættelser på et smuldrende socialt sikkerhedsnet. Prekariteten er på dén måde de neoliberale arbejdsmønstres udmattende intensitet, mens subjektet svinger sig over en følelse af afgrund mellem usikre jobs (Puar).

Men det prekære liv er også blevet bredt ud til et genstandsfelt, som favner andet og mere end det moderne arbejdsliv. Især Judith Butlers (*Precarious Life; "Precarious life, Vulnerability"*) senere forfatterskab udforsker, med inspiration fra Emmanuel Levinas, hvordan det prekære liv er forbundet med selve det at være menneske i det 21. århundrede (se også f.eks. Ettliger; Tsing). At være prekær er åbenlyst et vilkår, som er ulige fordelt, men det hører ifølge Butler med til selve det sociale, selve det at befinde sig i en hvilken som helst relation, at mennesker er prekære: afhængige og sårbare over for hinanden.

Problemet med prekaritetens eksistentielle fortolkning er naturligvis, at begrebet – som en størrelse, der hænger sammen med eksistensen – bliver for bredt og muligvis banalt (Millar). På dén måde virker det måske mere oplagt, som Lauren Berlant gør i sit nyere forfatterskab, at knytte det hverdagslige prekære liv tættere sammen med prekaritetsbegrebets

samfundsøkonomiske fokus. I hendes *Cruel Optimism* er prekariteten en forbindelse mellem neoliberalismens strukturer og hverdagens affekter: en 'følelsesstruktur', som indlejrer subjektet i et skiftevis optimistisk og skuffet begær efter det gode liv (cf. Williams). Som sådan bygger det 'prekære' liv bro mellem hverdagens affekter og samfundsøkonomiske forandringer. En overset pointe i litteraturen om prekaritet er, at det som sådan fortsætter en moderne *Zeitdiagnose*, som kan sammenlignes med analysen af eksempelvis det 'kontingente' eller 'risikable' liv blandt toneangivende sociologer som Anthony Giddens, Zygmunt Bauman, Scott Lash og Ulrich Beck. Hvordan er det 'prekære' liv anderledes? Ét bud er, at prekaritetsbegrebet i højere grad tematiserer forandringens hverdagsaffekter snarere end forandringens systemiske konsekvenser (Berlant, "Austerity, Precarity, Akwardness"; Allison). Prekaritetsbegrebet tematiserer udsathedens som en følelsesstruktur, der som sådan – med titlen på nærværende tidsskrift – går på tværs af kultur og klasse. Fra et analytisk synspunkt er det 'prekære' liv et træk ved både samfundet og kunsten, økonomien og filmverdenen, arbejdsmarkedet og litteraturen. Det er lige præcis i krydsfeltet mellem de samfundsøkonomiske forandringer, hverdagens eksistens og den kunstneriske udforskning, at denne artikel placerer det 'prekære' liv.

Et andet træk ved litteraturen om prekaritet er, at det i højere grad end den klassiske modernitetslitteratur vækker debatten om den moderne samværens problem. Ifølge Guy Standing ("The Precariat") skaber det prekære liv grobund for en helt ny klasse: prekariatet, et sammensat fællesskab, fra højtuddannede forskere til ufaglærte ansatte, som deler tabet af et meningsfuldt og sikkert arbejde. Guy Standings antagelser om prekaritet og socialitet er imidlertid blevet underkastet en overbevisende kritik (Munck; Strauss & McGrath): Det virker problematisk at reducere den akademiske prekaritetslitteraturs forskellige typer – fra højtuddannede vestlige forskere og affaldssamlere i Rio til unge Japanere på netcafé – til en fælles politisk subjektivitet (Allison; Millar, "The Precarious Present"; Platzer og Allison). Som Neilson og Rossiter pointerer, så har prekariteten ingen typisk arbejder, ingen samlende heroisk figur. Det prekære livs aktivisme er tættere på en spinozistisk mangfoldighed end en marxistisk klassekamp: Prekariteten er de adskilte krusningers fælles flod, en 'bevægelsernes bevægelse', som Neilson og Rossiter kalder det.

I de senere år er bevægelsernes bevægelse blevet tæt forbundet med *the commons*, et kompliceret engelsk ord. På dansk oversættes *the commons* typisk med 'fælleden', men jeg holder imidlertid fast i det engelske ord, fordi dets engelske facetter er væsentlige for begrebets analytiske betydning (Williams, *Keywords*). Den oprindelige betydning af *the commons* er socialt opdelende: det betegner de 'almindelige' mennesker i modsætning til adlen. Samtidig er der en nær forbindelse mellem *the commons* og det fælles, dels som en form for mening: *common sense* – det alment accepterede. Men det gælder også goder, som er tilgængeligt for alle: eksempelvis fysiske goder som jord, byrum, vand og luft – samt kulturelle og videnskabelige goder som kunst, populærkultur og information. I dag er *creative commons* og *digital commons* netop platforme, som gør kulturelle og videnskabelige goder tilgængelige for alle.

The commons har de seneste år gennemgået en videnskabelig renæssance, som fortsætter begrebets forbindelser med det anti-elitære og det fælles ind i en revolutionær kritik af den samfundsøkonomiske status quo og det prekære liv (se især Hardt og Negri *Empire; Multitude*; "The Fight for 'Real Democracy'"). Ifølge Hardt og Negri er *the commons* en livsskabende forsamling af mangfoldige måder at handle og erkende på. Som sådan rimer *the commons* på *the multitude*, Hardt og Negris forsøg på at tænke en anarkistisk netværkssocialitet, hvor forskellighederne løber sammen og alligevel forbliver sig selv. Ét af de mest udbredte eksempler på Hardt og Negri's teoretisering af *the commons* er – også ifølge dem selv – *Occupy*, en globaliseret, kapitalismekritisk og magtkritisk bevægelse, som udsprang af 'Occupy Wall Street' i 2011 (Hardt og Negri, "The Fight for 'Real Democracy'"; Nail; Aranas).

Men ifølge Lauren Berlant ("The Commons" 396) er der en tendens til, især i Slavoj Žižeks opsummering af begrebet, at *the commons* også indgår i en fantasi om det kommende fællesskab: beskyttelsen af "vores sociale værens delte substans," som Žižek skriver (428-429). Men "bare fordi vi er i det samme rum, er det ikke ensbetydende med, at vi hører til rummet eller hinanden," skriver Berlant ("The Commons" 395): "det tætte men usammenhængende slægtsskab i det sociale kalder på nærhedsstudier, studiet af socialitet som en nærhed, der er ganske anderledes end de besidderiske tilknytningsprog om tilhørsforhold."

Fra et filosofisk synspunkt rimer Berlants pointe på et mere grundlæggende problem i moderne kontinentalfilosofi (cf. Bolt og Lund): Hvordan er det muligt at tænke samværen uden et underlæggende ideologisk princip? Ét af de mest indflydelsesrige bud er Jean-Luc Nancy, især hans tanker om tilbagetrækningen af det politiske og samværen mellem singulære individer. Nancys udgangspunkt er kapitel 26 i *Væren og tid*, hvor Martin Heidegger (2007) kobler det enkelte menneskes tilstedeværen (Dasein) eksistentielt til *med*-tilstedeværen (Mitsein). Men samtidig forsøger Nancy at skærpe Heideggers medtilstedeværen på især to punkter. Nancy indvender, at den mere eksistentialistiske 2. del af *Væren og tid* orienterer sig for meget imod subjektets egen væren gennem tiden, angsten, døden og så videre. Og når endelig Heidegger reflekterer over de andre, så sker det gennem *Das Man*, som imidlertid er en overbetoning af anonymiteten i det fælles. Forholdet mellem tilstedeværende mennesker er ifølge Nancy en distanceret nærhed, et fællesskab mellem singulære måder at være i verden på, som bænken, træet og hundelufteren i en park: "væren er på samme tid og på samme sted udelukkende i kraft af en distancering mellem en uendelig pluralitet af singulariteter," skriver Nancy (35): "væren er med væren: det sikrer aldrig sig selv men er kun nærved sig selv, ved siden af sig selv, i berøring med sig selv, dets selvsamme selv, i nærhedens paradoks, hvor distanceringen og det fremmede åbenbarer sig."

Ifølge Berlant er *the commons* også en form for væren mellem gensidigt fremmede mennesker. Det er et begær efter bedre tider, men det er et begær uden fantasien om et kommende fællesskab. Det er en øvelse i at genoplære nye lavpraktiske måder at gebærde sig sammen gennem det prekære liv på: en læring i at "leve med den ødelagte og alligevel fælles oplevelse af infrastruktur." (Berlant, "The Commons" 395). Rent teoretisk indebærer et på fokus på *the commons*, ifølge Berlant, at vi indstiller vores teorier om det sociale og kulturelle på de ambivalente situationer: "de ægte ambivalente scener vil bedre åbenbare nogle spørgsmål om det at være i nærheden af hinanden i den akavede og voldelige hverdag." (395). I det følgende undersøger jeg den ambivalente situation, at Udkantsdanmark i årene 2015 og 2016 befandt sig på én og samme tid i en affolkningskrise og flygtningekrise.

2. "VI VIL SÅ GERNE, AT I BLIVER LIDT LÆNGERE": FLYGTNINGE-KRISEN SOM EN INFRA-STRUKTUR

Mediebilledet af de danske landdistrikter lader til at flugte med det prekære liv. Prekaritetsbegrebets dobbelthed mellem struktur og eksistens virker dybt relevant for de danske yderkommuner: Affolkningen er forbundet med en række samfundsøkonomiske forandringer, hvor det gode livs betingelser har flyttet sig fra landet mod byen. Det er en tendens, som er blevet dækket massivt af medierne i de senere år (Nielsen og Christensen). Butikkerne forsvinder. Arbejdspladserne flytter, og skolerne lukker. Husene forfalder: de tiltagende ruiner. I mediernes dækning er affolkningen med andre ord et godt eksempel på *slow death* (Berlant, "Slow Death" 754): En tilstand, hvor både historiens forløb og hverdagens sammenhæng føles som en løbende udmattelse.

I forbindelse med landdistrikternes prekaritet begyndte medierne også at dække en ny slags mobilisering omkring det prekære liv. I 2014 opstod 'Oprør fra Udkanten – mulighedernes land 2.0': en organisation startet af Finn Slumstrup (tidligere chef for Danmarks Radio P1) og Viggo Mortensen (professor i systematisk teologi), begge to fra Ærø. Under betydelig pressebevågenhed taler organisationen urbaniseringen imod gennem bøger, kronikker, konferencer, blogs og det såkaldte 'Udkantsmanifest' fra 2014. I organisationens selvfremsstilling er der referencer til en fragmentarisk men indigneret stræben imod markedskræfternes dominans: "kampmod, utålmodighed – og vrede," var ordene, som Slumstrup brugte om organisationen efter dens første konference: "et resultat af en lang række politiske beslutninger, som understøtter markedskræfterne og vanskeliggør det 'Danmark i balance', man angiveligt ønsker. Vi er vrede over, at det skal være så besværligt at komme til at dokumentere mulighedernes eksistens i udkanten!". Slumstrup opfordrede derfor yderkommunernes politikere til "at finde sammen i nye alliancer," eksempelvis Læsø, Samsø og Ærø, der pludselig fandt sammen i kraft af deres fælles færgafhængighed. Det ulmende oprørske blev samtidig den mest gennemgående vinkling i de landsdækkende såvel som lokale mediers dækning af Slumstrup og Mortensens initiativ: "der er to muligheder," indleder Slumstrup eksempelvis et interview med Politiken (Kestler): "Enten lukker og slukker Udkants-

danmark, eller også siger vi: 'det vil vi fandme ikke finde os vi'". Politiken anmeldte organisationens bogudgivelse under overskriften "Oprøret ulmer i Udkantsdanmark", mens Fyns Amtsavis et år senere tog skridtet videre (Pedersen; Füchsel og Nielsen): 'Oprøret er for alvor brudt ud.'

Hvilken politisk form taler til landdistrikternes mobilisering omkring det prekære liv? Det prekære liv bliver tit set som en mulighedsbetingelse for genkomsten af det højre-reaktionære: Amerikas Donald Trump, Ungarns Victor Orban, Frankrigs Marine Le Pen, Hollands Geert Wilders og det italienske Lega Nord. Et godt eksempel er Grækenland. Den græske situation er karakteriseret af økonomisk krise, massiv indvandring og voksende højreradikalisme – ikke mindst det paramilitære parti Gyldent Daggrø. Væksten af Gyldent Daggrø siden etableringen i begyndelsen af 1990'erne bliver ofte forklaret med landets økonomiske krise og Angela Merkels spare-regime (Bistis; Elinas). Tendensen i Gyldent Daggrø's politiske ambition er, at et bedre og mere sikkert Grækenland er afhængigt af, at landet renses for illegale migranter og EU's greb om den græske økonomi. Partiet repræsenterer derfor tilsyneladende en ny og radikal mulighed for at sammenkæde den økonomiske krises anti-systemiske tendenser med fremmedfjendske diskurser og voldelige taktikker.

I de danske medier er der også en dominerende tendens til, at landdistrikternes prekære liv bliver kædet sammen med højre-reaktionære former. Et godt eksempel var repræsentationen af de danske landdistrikter efter Folketingsvalget i 2015. Vælgerflugten fra Venstre til Dansk Folkeparti blev italesat som landdistrikternes genmæle over for den urbane magtkultur: "Det, vi har set ved valget, er et oprør i yderområderne, det underprivilegerede Danmarks stille protest mod hovedstadseliten," sagde forfatteren og samfundsdebattøren Lars Olsen til Dagbladet Politiken (Hjort): "Det kan godt være provokerende at bo i den her landsdel og høre på, at 'krisen er ovre', for det tror jeg ikke, alle folk hernede synes," forklarede en sønderjysk kvinde til Berlingske Tidende (Bjørnager og Faber): "Jeg kan jo se, at arbejdspladserne forsvinder, og der kommer ikke nye til. Det er en tendens, som præger stemningen. Hvor jeg bor, har de lige lukket sygehuset, og før det lukkede slagteriet." Samtidig pointerer Anna Carastathis i sine studier af den græske krisestemning, at det højre-reaktionære i sig selv kan være en form for neoliberal affektiv økonomi, som opdeler de prekære i to grup-

peringer: på den ene side de prekære, de nationale statsborgere, som fortjener mere tryghed, og på den anden de prekære, for eksempel flygtninge og migranter, som er legitimt overladt til globaliseringens inhumanitet. Det er en pointe, som muligvis flugter med fremvæksten af borgerværn i Europa efter flygtningesituationen i 2015 og 2016, eksempelvis de såkaldte 'Soldiers of Odin', som grupperede sig for at beskytte lokallivet og nattelivet: "vi kan tilbyde et meget lille ord på syv bogstaver," sagde talspersonen ifølge Ekstra Bladet til et rekrutteringsmøde i Kalundborg (Eskildsen og Fogsgaard): "tryghed."

Men i medierne var affolkningen af de danske landdistrikter også årsag til en umiddelbart forbavsende positur, som skabte en ambivalent social situation i 2015 og 2016. Der var naturligvis fremkomsten af Venligboerne, som reagerede på flygtningekrisen ud fra normer om omsorg og mellemmenneskelighed. Men der udspillede sig også en anden, mere lavpraktisk tendens, som virkede tøvende over for følelsen af et underlæggende vi. De danske landdistrikter forholdte sig med andre ord også til flygtningestrømmen som *the commons* i Berlants perspektiv, den "tætte men usammenhængende beslægtethed" uden et tydeligt, gensidigt moralsk princip: "Flygtninge bliver i stigende grad opfattet som en ressource, der kan sikre arbejdskraft, fyldte skoler og være en vitaminindsprøjtning i trængte områder," skrev Jyske Vestkysten i en manchete under overskriften, som henviste til mange lokales opfattelse af flygtninge i Varde (Madsen): "Vi vil så gerne, at I bliver lidt længere." Pointen var, at Varde – som mange andre yderkommuner – havde lidt under affolkningens konsekvenser. Flygtningestrømmen var derfor en mulighed for at holde liv i butikkerne, skolerne, børnehaverne og foreningslivet: "hvis vi gør vores arbejde godt med at hjælpe flygtningene godt på vej, kan vi fremover få stor glæde af de nye borgere," sagde formanden for Udvalget for Arbejdsmarked og Integration: "For mig er der slet ikke nogen tvivl om, at de her mennesker er en kæmpe ressource," supplerede forkvinden for Multietnisk Forening i Ølgod: "Vores samfund ville gå i stå uden dem."

Det er måske interessant, at det pragmatiske blik på forholdet mellem affolkningens prekaritet og flygtningestrømmens nye mennesker blev en del af både tabloidmedierne såvel som de mere seriøse mediers fremstilling af landdistrikternes situation: "Det gør ondt," stod der på Ekstra Bladets

spiseseddel om affolkningen i de danske landdistrikter, 28. juli 2016: "Borgmester: udlændinge skal redde os." Et års tid senere handlede Ekstra Bladets spiseseddel igen om koblingen mellem flygtninge og landdistrikter, ikke mindst mødet imellem de nye tilflyttere og manglen på faglært arbejdskraft: "Slagteridirektør slår alarm," stod der på spisesedlen 13. november 2017 om Danish Crown i Sønderborg: "Send flere flygtninge."

Blandt de mere seriøse medier dækkede Dagbladet Information udgivelsen af en banebrydende antropologisk forskningsrapport (Larsen, Whyte og Olwig; Grønkjær). På den ene side fandt forskerne, at mødet mellem asylcentre og landdistrikter udløste bekymringer, eksempelvis forøget kriminalitet og faldende huspriser. Men på den anden side var bekymringen ambivalent: Flygtningene blev også set af lokalbefolkningen som et boost til den lokale udvikling. De nye flygtninge skabte en efterspørgsel på lokal arbejdskraft, som ellers havde svært ved at finde et job. Lukningen af asylcentre på Samsø og Ærø blev derfor kritiseret i medierne af lokale borgere såvel som øernes politiske elite: "det er jeg da rigtig ked af," sagde Samsø borgmester til lukningen af øens asylcenter (Reimer og Lichscheidt): "vi kommer til at mangle den her omsætning her på øen." I et læserbrev reagerede Ærøs frivillige kræfter på flygtningeområdet med en kritik, som gentog landdistrikternes prekære liv overfor hovedstadens politiske elite (Pedersen et al.): "Det er mærkeligt," skrev de, "at en regering, som bryster sig af at ville udviklingen i udkanten, ikke kan forstå værdien, som asylcenteret har for vores ø." Mediernes dækning af yderkommunerne i en flygtningetid lægger altså op til en pragmatisk samværen, som – udover Venligboernes velkendte, inkluderende kultur mødenormativitet – ikke nødvendigvis forsamlers sig om et overordnet moralsk princip. Yderkommunerne bød også de 'fremmede' velkommen af helt jordnære, økonomiske årsager.

Berlant argumenterer for, at vi må forstå det prekære livs ambivalente situationer gennem såkaldte infrastrukturer. Jeg siger 'såkaldte' infrastrukturer, fordi vi er vant til at tænke på infrastrukturer som veje, offentlig transport og så videre. Men ifølge Berlant ("The Commons" 393) er infrastrukturerne et hvilket som helst møde imellem de sociale former og opretholdelsen af verden: "infrastruktur er defineret af bevægelsen eller mønstringen af den sociale form," skriver hun: "det er den levende mediering af det som organiserer livet: strukturens livsverden. Veje, broer, skoler,

fødevarer, finansielle systemer, fængsler, familier, distrikter, normer, alle systemerne, som forbinder den løbende nærhed med det at være i en verdens-vedligeholdende relation." I strukturernes livsverden opstår de interimistiske foranstaltninger, som hjælper den ambivalente situation gennem hverdagens følelse af krise (Berlant, "The Commons" 394):

Forandringens betingelser tilbyder konceptuelle infrastrukturer, ikke blot som idéer men også som en del af de etiketter eller praksisser, som opretholder verden. At adressere forandringens betingelser er at smede en forestillingsverden, som forvalter midlertidigheden i det forslåede livs vedholdenhed, en midlertidighed, som er mindre et mål eller en etisk scene og mere en teknisk-politisk tommelfingerregel, som gør det muligt, at ambivalensen, forvirringen, fjendtligheden og uopmærksomheden ikke ødelægger den kollektive væren.¹

Som sådan virker det oplagt at se 'flygtningekrisen' som en infrastruktur. I de danske landdistrikter mødte lokale borgere og Mellemøstens flygtninge hinanden i en udkantsvedligeholdende relation med henblik på at opretholde selve stedet – men ikke nødvendigvis med et underliggende humanitært princip.

Lokalformanden for Dansk Folkeparti på Langeland er et godt eksempel. I Debatten på DR2 kaldte Søren Espersen fra Dansk Folkeparti 'flygtningesituationen' for en 'flygtningeinvasjon', mens Martin Henriksen i Deadline slog fast, at 'Danmark er under angreb'. I slutningen af 2015 blev det derfor en landsdækkende nyhed, da Elisa Hansen forlod sin position som lokalformand for Dansk Folkeparti på Langeland. Både Elisa Hansen og hendes mand blev ellers betragtet som det lokale indbegreb af Dansk Folkeparti. Men de fik begge to nok af partiets centralstyring, ikke mindst fordi de havde en anden og på mange måder modsat analyse af forandringens betingelser og opretholdelsen af verden: "Vi har 700 asylansøgere på Langeland, og det er vi nødt til, hvis pengene skal slå til," forklarede Elisa Hansen til Fyns Amtsavis (Jørgensen): "For mig er det et spørgsmål om at

1 Det kan være sin sag at oversætte Berlants smukke men også meget særegne prosa. Her er 'konceptuel' en direkte oversættelse af 'conceptual', selvom 'begrebslig' ville være en mere mundret dansk oversættelse. Men jeg synes, at det 'konceptuelle' meget godt indfanger den dobbelthed mellem idé og praksis, som Berlant også forsøger at indfange.

bevare Langeland som en selvstændig kommune. Partiet mener, at det er forkert, at vi driver asylcentre både lokalt og i andre kommuner, men der går jeg måske mere ind og ser på kommunens husholdningsbudget.”

Landdistrikternes situation mellem hverdagens affolkningskonsekvenser og de samfundsøkonomiske forandringer peger altså – med ankomsten af den fremmede – ind i de interimistiske måder at gebærde sig gennem det prekære liv på. Selve det moderne højre-reaktionæres konstitutive modbillede blev også repræsenteret som en mulighed, nærmere bestemt en infrastruktur: en verdensvedligeholdende relation, som gjorde det muligt (for en stund), at dæmpe affolkningens prekaritet. I det næste afsnit ser jeg nærmere på, hvordan flygtningekrisen også kan læses som en infrastruktur i *Nancy*, Dennis Gade Kofods dystopiske affolkningsroman om Bornholm.

3. "GRUNDFJELDET RUMLER": FLYGTNINGEKRISEN SOM EN ÆSTETISK INFRASTRUKTUR.

Det 'prekære' liv er også slået igennem som en læsning af nyere litteratur (Korte og Regard; Botha; Loong and Woon; Berlant "Austerity, Precarity, Akwardness"). Litteraturen kan på den ene side handle om det prekære liv: Læseren kan nærme sig den samfundsøkonomiske følelsesstruktur gennem tekstens konkrete, æstetiske situationer: "Følelsesstrukturer kan defineres som sociale erfaringer i opløst tilstand i modsætning til andre sociale semantiske formationer, som er blevet udfældet og er mere indlysende og umiddelbart tilgængelige," skriver Raymond Williams ("Følelsesstrukturer" 15-16) i sit berømte essay om følelsesstrukturer: "følelsesstrukturen, som opløsning, knytter primært an til emergente formationer (om end ofte i form af modifikationer eller forstyrrelser)." I litteraturen er den prekære følelsesstruktur med andre ord en iscenesættelse af udsathed, før den bliver til en fast form. Men på den anden side har litteraturen også siden (i hvert fald) modernismen i sig selv været essentielt forbundet med usikkerheden i genrene, formerne og de narrative forløb, som medierer selve teksten. Det prekære liv gentages derfor som en formel intensifikation, når en forfatter bevidst destabiliserer teksten gennem lyriske, narrative og intertekstuelle virkemidler.

Nancy, Dennis Gade Kofods dystopiske affolkningsroman om Bornholm, er et godt eksempel på et møde mellem affolkningens *slow death* og den dobbelte litterære prekaritet. Det hele begynder med det velkendte Bornholm. Tvangsauktionerne og udkantsproblemerne hober sig op, men det er jo ikke nyt. Der er nyheder om trav. Der er urmageren, som sidder i sit lille typehus. Nogen låser sig ind i et klubhus. Teksten begynder på en ø med lidt under 40.000 indbyggere, som passer deres arbejde. Teksten slutter med, at der er to mennesker tilbage på hele Bornholm. Resten er døde.

Nancy's hovedkarakter er Nancy: en 25-årig kvinde, som gør rent på et plejehjem og læser HF. Hun er kæreste med TT (Træner Thomas), som banker Gud og hvermand ned i det Bornholmske natteliv, især hvis han tror – og det gør han tit – at de lægger an på Nancy. Affolkningen lurer, nærmest tabubelagt, allerede fra tekstens begyndelse: Nancy "vil gerne være lærer, men hun tør ikke sige det højt. Mest af alt skal hun vænne sig til tanken om at flytte." (29). Hun dater hemmeligt sin medstuderende, Albert, i modsætning til Træner Thomas en klog og følsom mand, som kommer af en dannet og behagelig familie.

Men nede på sydkysten sidder fire troldmænd på en strand. De fabrikerer en tåge, som langsomt begynder at omgive øen, finde øens form. Tågen begynder at stjæle mennesker. I begyndelsen langsomt, en hundelufter forsvinder. Men flere og flere forsvinder. Nancy kan se troldene, eller mest præcist de underjordiske, Bornholms særlige afart af mytologiske trolde: "hvad snakker I om," spørger hun den skæggede mand, som står og sludrer med et par underjordiske på Rønnes torv. Han svarer: "Om det der skal til at ske. De tager øen tilbage. Forstår du det." (27).

Borgmesteren maner til sammenhold. Bornholmerne må stå sammen og have tillid til øen. Men tågens affolkning tager til og panikken breder sig. Igennem hele teksten er det et tilbagevendende træk, at Kofod kombinerer det prekære livs både velkendte og dystopiske æstetik i de danske landdistrikter: "Fotobutikken er lukket. Den lille cafe er lukket. Restauranten er lukket, og nogen har smadret de store ruder og hevet møblerne ud på fortovet." Folk begynder at efterlyse hinanden i radioen, mens færgen bliver udsolgt langt ud i fremtiden og slagteriet lukker (hvilket næsten skete på virkelighedens Bornholm i 2014). Hash-tagget breder sig: #jegerogsåo. Men flere og flere forsøger at flygte fra øen, mens de tilbageblivende mere

eller mindre panisk holder humøret oppe: "nu kommer vi på nødhjælp," siger nogle kvinder til én af deres overvægtige veninder, som om det var en form for kontanthjælp: "så skal du nok blive slank igen." (161).

Det ender med et folkemord. De underjordiske – anført af kæmpe-trolden Bobba-Nagg – angriber byfesten og slagter den bornholmske befolkning til sidste indbygger, på nær Nancy og Træner Thomas (som i løbet af bogen har fået mere og mere tilfælles med de underjordiske, indtil han faktisk slutter sig til dem og begynder at myrde løs i Rønnes gader). Men Kofod fastholder dobbeltheden mellem det velkendte og det dystopiske helt til sidst, måske som en iscenesættelse af "håbet, der er såret på øen": et lille barn ser på Nancy under troldenes angreb på Rønne og vinker, ligesom det vinker farvel til sin mor, som snart henter det fra børnehaven igen. En anden mor står og danser til byfesten med sin lille dreng på skulderen, mens en tilfældig mand langer ud efter én af soldaterne, som banker manden ned med sit gevær. Romerlysene "gnistrer som festlig maskinpistolild" (189) sammen med "flere skud, der næsten drukner i highhatten." (193).

Det virker oplagt at læse Nancy som et klart og meget vellykket forsøg på at nærme sig det prekære liv som en angstfuld følelsesstruktur mellem hverdagens affolkning og de samfundsøkonomiske forandringer. Igen og igen trækker Kofod på velkendte billeddannelser af affolkningens situation, butikkerne, der lukker og økonomien, som går i stå. Samtidig truer han hele tiden associationerne til det normale og nærmest idylliske (hundelufteren, byfesten, radioen i baggrunden) med den ulmende vold og den tiltagende ensomhed: "hist hvor vejen slår en bugt," skriver han nærmest nationalromantisk efter troldenes masse på Rønne, "lå der en kommuneskole, et forsamlingshus, et børnecirkus, en idrætsforening. Lå." (202). Det virker som om, at der vitterligt er tale om en følelsesstruktur: ordet 'affolkning' optræder (så vidt jeg kan se) ikke et eneste sted i hele romanen. Og alligevel er det netop affolkningen, det hele handler om – men "som sociale erfaringer i opløst tilstand," for nu at gentage Raymond Williams definition på en følelsesstruktur. Faktisk er netop 'opløsningen' et hyppigt ord, som Nancy bruger til at beskrive øens situation: "alle mulighederne, der også er i opløsningen af det, der var" (37).

Men Nancy er også en prekær roman i den forstand, at teksten famler efter sin genre, især mellem det mytologiske, dystopiske og det landlige:

"en genre er en løs, affektivt investeret forventningszone omkring den narrative form, som en situation vil antage," skriver Berlant ("Austerity, Precarity, Akwardness"): "en hverdagskrise som denne står derfor frem, når nutidens forandringer kommer til syne som prekære gennem tabet af genre og den hyperaktive eftersøgning af en genre." Når jeg siger, at teksten famler efter sin genre, så mener jeg derfor ikke, at det er et svaghedstegn. Eller sagt på en anden måde: Nancy er måske lige præcist og helt bevidst ét langt litterært svaghedstegn – et tegn på det prekære livs hyperaktive søgning efter en ny genre.

Et godt eksempel på den prekære afsøgning af en genre er selve det, som Nancy handler om. På den ene side handler Nancy singulært om bornholmere, som forsvinder. Den handler om Bornholm. Hele handlingen udspiller sig på denne ø. Men på den anden side, for nu at trække på en formulering af Jean-Luc Nancy, så er der på samme tid tale om en roman, som udforsker Bornholms "selvsamme selv, i nærhedens paradoks, hvor distanceringen og det fremmede åbenbarer sig." I Nancy virker det som om, at Kofod går så dybt ind i det affolkings-angste, bornholmske selv, at det slår over i det fremmede. Allerede på side 66 begynder man at fornemme, at affolkningens yderste krise er en flygtningekrise. Flere og flere flygter fra Bornholm. Også Nancy (66) "tænker på at komme væk, at stikke af fra øen. Hun har muligheden for at komme over havet; muligheden for et liv, der ikke er forankret i øen," hvorefter hun kommer i tanke om en avisartikel, som hun har læst om en flygtningefamilies flugt over havet (67): "Alle de lig på bunden af Middelhavet. En dag er de så mange, at Gibraltarstrædet vil blive fyldt op. En dæmning af døde, som sultehæren så kan vandre over og endelig indtage Europa."

Den prekære genre mellem affolkningen og flygtningekrisen tager til hen imod bogens slutning: "ligene, der driver i vandet, ind og ud af tågen" (158) – omkring Bornholm. Nancys mor overvejer at rejse, men hun kan ikke, fordi hun føler, at hun hører til på Bornholm (151): "men du kommer til at dø her," svarer Nancy. Samtidig begynder teksten at trække på flygtningekrisens materialitet: hegnet. Nede ved færgen skal bornholmerne gå igennem en korridor: i hegnet. Én af familierne mangler en billet. Hvem skal blive? Den ældste af børnene, en teenager, melder sig frivilligt (171): "han kravler over hegnet og står på den anden side. Han kysser de andre

gennem mellemrummet i trådene." Og pludselig kan de flygtende bornholmere ikke længere komme til Sverige. Grænsen er spærret. Kan de sejle til Køge? De andre bornholmere nærmer sig færgen og råber, at de flygtende er kujoner. Det udvikler sig til et masseslagsmål med flyvende sten – "forældre folder sig om deres børn" (172) – og soldaterne går i aktion, først med varselsskud, men til sidst bliver folk skudt på klos hold. Under byfesten skal man gennem checkpoints for at komme ind til Rønne. På næstsidste side skriver Kofod om Nancy og Træner Thomas: "Der er ikke flere flygtninge, ikke flere at slagte, alle er slået ned med undtagelse af de to" (203).

Nancy udforsker med andre ord affolkningens følelsesstruktur så dybt, at udkantsdanskerens tiltagende ensomhed slår over i en litterær form for *commoning* med flygtningen. Nancy eksemplificerer prekaritetens dobbelte litterære betydning, dels som en dystopisk destillering af affolkningens følelsesstruktur mellem samfundsøkonomiske forandringer og hverdagens krise – og dels som en usikker genre, der i sin form spejler det prekære liv. Eftersøgningen af en genre, som kan håndtere affolkningens prekære liv, er en eftersøgning, som griber ud efter flygtningekrisen som en litterær form for infrastruktur.

4. ET PAR AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Jeg har forsøgt vise, hvordan affolkningen og flygtningestrømmen mødte hinanden i det prekære liv: en ambivalent social situation, hvor flygtningekrisen fungerede som en infrastruktur. Især gennem mediernes dækning og Dennis Gade Kofods litterære affolkningsdystopi. Man kunne indvende, at jeg udelukkende har fokuseret på sagen fra et lokalt dansk perspektiv – hvilket er en helt legitim indvending. Det lidt nemme svar er selvfølgelig, at det lægger uden for artiklens rækkevidde. Det er kompliceret stof: en del tyder på, at flygtningene selv bliver en del af affolkningens kultur – som for eksempel når "Asylansøgere får økuller på Samsø," for nu at låne en inciterende overskrift fra Danmarks Radio (Sørensen). Hvad er økuller – hvis man er flygtning fra Syrien? Gennem mine egne etnografiske interviews med flygtninge på Samsø kom det frem, at en del afhænger af årstiden. Sommeren er liv. Vinteren er tomhed: ø-kuller. Jeg interviewede også et ældre dansk, lesbisk par, som rasede over Venligboerne. Parret havde in-

tet imod flygtninge, men de kunne ikke udstå Venligboernes måde at tale om flygtningene på. Hver weekend tilbragte de i kirken, hvor de strikkede til Folkekirkens Nødhjælp, men så kom Venligboerne og insisterede på lokalet, fordi "det var i en højere sags tjeneste." Udkantsdanskere, som hilser flygtninge velkomne og raser over Venligboerne? En lokalformand for Dansk Folkeparti, som ønskede flere asylansøgere? Det virker som et essentielt træk ved det prekære liv, at det er en ambivalent social situation. Forhåbentlig har jeg i det forudgående bidraget en lille smule til at gøre ambivalensen mere forståelig.

MARTIN LEDSTRUP. Postdoc ved Center for Mellemøststudier, Syddansk Universitet. Hans nuværende projekt fokuserer etnografisk på migrationer i nordiske yderområder. I 2018 udgav han 'Nationalism and Nationhood in the United Arab Emirates' ved Palgrave Macmillan, en bog om hverdagsnationalismen mellem lokale og migranter i udkanten af den emiratarabiske velfærdsstat.

THE RIGHT-REACTIONARY PARENTHESIS

The new right in Europe is often associated with precarious life. But in this article, I show that cultural representations of Danish remote areas during the refugee crisis in 2015 and 2016 significantly complicates the relationship between rightist politics, precarity, and the stranger. With Lauren Berlant, I argue that the encounter between refugees and locals outside the city can be seen as an exemplary instance of the commons: a socially ambivalent situation of precarity where the refugee crisis is also transformed into a new kind of infrastructure. First, the article reviews precarity and the commons in contemporary theory. Second, the precarity of remoteness is in the feelings of abandonment, so while arriving refugees were cast in national media as the embodiment of crisis, I show that they were at the same time represented as a new opportunity for the remote area in Denmark. Lastly, I exemplify how the refugee crisis can also become an infrastructure for the literary imagination about remoteness, particularly in Nancy, Dennis Gade Kofods dystopic novel about the Danish island of Bornholm.

KEYWORDS

- DA: prekaritet; Lauren Berlant; commons; udkantsområder; infrastruktur; flygtningekrise
- EN: precarity; Lauren Berlant; the commons; remote areas; infrastructure; refugee crisis

LITTERATUR

- Allison, A. *Precarious Japan*. Durham: Duke University Press, 2013.
- Aranas, I. "Assembling the Multitude: Material Geographies of Social Movements Oaxaca to Occupy". *Environment and Planning D: Society and Space* 32 3 (2014): 433-449
- Barbier, J. "A survey of the use of the term *précarité* in French economics and sociology." *Document de travail* 19 (2002). Noisy-le-Grand: Centre d'Etudes de l'Emploi.
- Bardan, Alice. "The New European Cinema of Precarity". *Work in Cinema: Labor and the Human Condition*. Red. Ewa Mazierska. London: Palgrave, 2013. 69-90.
- Berlant, Lauren. "Slow Death (Sovereignty, Obesity, Lateral Agency)". *Critical Inquiry* 33 4 (2007): 754-780.
- Berlant, Lauren. "Austerity, Precarity, Akwardness". Tilgængelig på <https://supervalent-thought.files.wordpress.com/2011/12/berlant-aaa-2011final.pdf>, 2011.
- Berlant, Lauren. *Cruel Optimism*. Durham: Duke University Press, 2011.
- Berlant, Lauren. "The Commons: Infrastructures for Troubling Times". *Environment and Planning D: Society and Space* 34 3 (2016): 393-419.
- Bernasconi, R. "On Deconstructing Nostalgia for Community within the West: The Debate between Nancy and Blanchot". *Research in Phenomenology* 23, 1993: 3-21.
- Bistis, G. "Golden Dawn or Democratic Sunset: The Rise of the Far Right in Greece". *Mediterranean Quarterly* 23 3 (2013): 33-55.
- Bjørnager, Jens Anton og Ditte Faber. "Gult Danmark giver byboere røde ører". *Berlingske Tidende* 22 juni, 2015.
- Bolt, Mikkel og Jacob Weinreich Lund. *Fællesskabsfølelser: Kunst, Politik, Filosofi*. Aarhus: Klim, 2009.
- Botha, Marc. "Precarious Present, Fragile Futures: Literature and Uncertainty in the Early Twenty-First Century". *English Academy Review: A Journal of English Studies* 32 2 (2014): 1-19.
- Bourdieu, Pierre. *Travail et travailleurs en Algérie*. Paris: Mouton, 1963.
- Bourdieu, Pierre. *Acts of Resistance: Against the tyranny of the market*. New York: The New Press, 1998.
- Butler, Judith. *Precarious Life: The Powers of Mourning and Violence*. New York: Verso, 2014.
- Butler, Judith. "Precarious Life, Vulnerability, and the Ethics of Cohabitation". *Journal of Speculative Philosophy* 26 2 (2012): 134-152.
- Carastathis, Anna. "The Politics of Austerity and the Affective Economy of Hostility: Racialized Gendered Violence and Crises of Belonging in Greece". *Feminist Review* 109 1 (2015): 73-95.

- Casas-Cortés, Maribel. "A Genealogy of Precarity: A Toolbox for Rearticulating Fragmented Social Realities in and out of the Workplace". *Rethinking Marxism: A Journal of Economics, Culture & Society* 26 2 (2014): 206-226.
- Deleuze, Gilles og Félix Guattari. *Tusind Plateauer: Kapitalisme og skizofreni*. København: Det Kongelige Danske Kunstakademis Billedkunstskoler, 2005.
- Ellinas, Antonis. "The Rise of Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece". *South European Society and Politics* 18 4 (2013): 543-565.
- Elliott, Brian. "Theories of Community in Habermas, Nancy and Agamben: A Critical Evaluation". *Philosophy Compass* 4 6 (2009): 893-903.
- Eskildsen, Stine og Josephine Fogsgaard. "Soldiers of Odin: Derfor har vi startet gruppen." *Ekstra Bladet* 19 marts, 2016.
- Ettlinger, Nancy. "Precarity unbound". *Alternatives* 32 (2007): 319-340.
- Füchsel, Hanne og Kirstine Dalsgaard Nielsen. "Oprøret er for alvor brudt ud." *Fyns Amtsavis* 3. februar 2016.
- Grønkjær, Louise. "Asylansøgere giver nyt liv til Langeland". *Dagbladet Information* 15. januar 2016.
- Hardt, Michael og Antonio Negri. *Empire*. Cambridge: Harvard University Press, 2000.
- Hardt, Michael og Antonio Negri. *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*. London: Penguin, 2004.
- Hardt, Michael og Antonio Negri. *Commonwealth*. Cambridge: Harvard University Press, 2009.
- Hardt, Michael og Antonio Negri. "The Fight for 'Real Democracy' at the Heart of Occupy Wall Street." *Foreign Affairs* 13 oktober 2011.
- Harvey, David. "The Future of the Commons". *Radical History Review* 109 (2011): 101-107.
- Heidegger, Martin. *Væren og tid*. Aarhus: Forlaget Klim, 2007.
- Hjort, Anders. "Forfatter: DF's valgsejr er Udkantsdanmarks protest mod hovedstadseliten." *Politiken* 22. juni 2015.
- Jørgensen, Erik. "Intern asylstrid får DF-formand til at gå." *Fyns Amtsavis* 18. december 2015.
- Kestler, Amalie. "Debat: Oprør fra udkanten vil skabe liv på landet." *Politiken* 8. november 2014.
- Kofod, Dennis Gade. *Nancy*. København: Rosinante, 2016.
- Korte, Barbara og Frédéric Regard. *Narrating Poverty and Precarity in Britain*. Berlin: De Gruyter, 2014
- Larsen, B.R, Whyte, Z. og Olwig, K.F. "Den Nye Landbefolkning." Forskningsrapport. Institut for Antropologi: Københavns Universitet, 2015.
- Loong, S og Woon, Y.C. "The Precarious Geopolitics of Urban Encounters in Jonathan Safran Foer's *Extremely Loud and Incredibly Close*". *Geografiske Annaler: Series B, Human Geography* 99 1 (2017): 1-19
- Madsen, Bine. "Vi vil så gerne, at I bliver lidt længere." *Jydske Vestkysten* 16. juli 2016.
- Millar, Kathleen M. "The Precarious Present: Wageless Labor and Disrupted Life in Rio de Janeiro, Brazil." *Cultural Anthropology* 29 1 (2014): 32-53.
- Millar, Kathleen M. "Toward a critical politics of precarity". *Sociology Compass* 11 6 (2017): 1-11.

- Munck, R. "The precariat: A view from the South". *Third World Quarterly* 34 5 (2013): 747-762.
- Nail, T. "Deleuze, Occupy, and the Actuality of Revolution." *Theory and Event* 16 1 (2013).
- Nancy, Jean-Luc. *Being Singular Plural*. Stanford: Stanford University Press, 2000.
- Negri, A. "The Labor of the Multitude and the Fabric of Biopolitics". *Mediations* 23 2 (2008): 8-25.
- Neilson, B og Rossiter, N. "Precarity as a Political Concept, or, Fordism as Exception". *Theory, Culture & Society* 25 7-8 (2008): 51-72.
- Nielsen, H.P. og Christensen, S. "Udkantsdanmark: Avisernes (med)produktion af Nordjyllands territoriale stigma". *Praktiske Grunde* 3 (2013): 5-20.
- Pedersen, Poul Aarøe. "Anm: Oprøret ulmer i Udkantsdanmark". *Politiken* 27. marts, 2015.
- Pedersen, Mette S. et al. "På Ærø vil vi gerne beholde vores asyl drenge". *Dagbladet Information* 23. december, 2016
- Platzer, D. og Allison, A. "Academic Precarity in American Anthropology." *Cultural Anthropology* website, February 12. 2018. <https://culanth.org/fieldsights/1310-academic-precarity-in-american-anthropology>.
- Puar, J. "Precarity Talk: A Virtual Roundtable with Lauren Berlant, Judith Butler, Bojana Cvejić, Isabell Lorey, Jasbir Puar, and Ana Vujanović". *TDR/The Drama Review* 56 4 (2013): 163-177.
- Reimer, Johannes og Emma Lichscheidt. "Samsø-borgmester er ked af at miste asylcenter." *Danmarks Radio* 13. september 2016.
- Simmel, Georg. "The Stranger". *Georg Simmel on Individuality and Social Forms*. Red. Donald N. Levine. Chicago: The University of Chicago Press, 1971.
- Slumstrup, Finn. "Udkanten er mulighedernes land", *Altinet* 30. oktober 2014.
- Standing, Guy. *The Precariat: The New Dangerous Class*. London: The Bloomsbury Academic, 2011.
- Standing, Guy. "The Precariat and Class Struggle". *RCCS Annual Review* 7 7 (2015): 3-16.
- Standing, Guy. "The Precariat Dilemma". *Changing Work: Progressive Ideas for The Modern World of Work*, redigeret af Yvette Cooper. London: Fabian Society, 2016.
- Strauss, Kendra og Siobhán McGrath. "Temporary Migration, precarious employment and unfree labour relations: Exploring the 'continuum of exploitation' in Canada's Temporary Foreign Worker Program". *Geoforum* 78 (2017): 199-208.
- Sørensen, Jørn. "Asylansøgere får økuller på Samsø." *Danmarks Radio* 21. januar 2015.
- Teeuwen, R. "'The Dream of a Minimal Sociality': Roland Barthes' Skeptic Intensity". *Theory, Culture & Society* 0 0 (2016): 1-16.
- Tsing, Anna. *The Mushroom at the end of the world: On the possibility of life in capitalist ruins*. Princeton: Princeton University Press, 2015.
- Williams, Raymond. *Marxism and Literature*. Oxford: Oxford University Press, 1977.
- Williams, Raymond. *Keywords: A vocabulary of culture and society*. New York: Oxford University Press, 1983.
- Williams, Raymond. "Følelsesstrukturer." *Kultur og Klasse* 116 11 (2013): 11-16.
- Virno, Paolo. *A Grammar of the Multitude*. New York: Semiotext(e), 2004.
- Žižek, Slavoj. *In Defense of Lost Causes*. New York: Verso, 2008.